

Alan McConnell-Duff

UČITELJ

Alan McConnell-Duff se je rodil leta 1942 na Irskem, po drugi svetovni vojni pa se je s starši naselil v Južni Afriki, kjer je študiral filozofijo in angleško literaturo na univerzi v Natalu. Diplomiral je na univerzi v Cambridgeu, v Veliki Britaniji. Kot svobodni književnik in prevajalec je delal pretežno v Franciji, bivši Jugoslaviji, Indiji in od leta 1991 v Sloveniji. Istega leta je postal slovenski državljan. Napisal je več radijskih iger in knjig o prevajanju in učenju angleščine. Objavil je tudi več kot dvajset kratkih zgodb, ki so bile prevedene v francoščino, madžarščino, španščino in slovenščino. Leta 1991 je za eno od zgodb prejel nagrado angleškega združenja avtorjev. Zadnja leta intenzivno prevaja slovenska literarna in znanstvena dela v angleščino.

Zardel zaradi viskija, ki ga je popil med poletom, in vznemirjenja, ker je prvič v Londonu, kjer sta bila doma Karl Marx in kapitalizem, tovariš Bogdanov pred izhodom čaka na avto, ki ga bo odpeljal na konferenco na Institutu.

Kakšnih dvajset metrov niže, bled po poletu iz Tokija, Albert Hull, Učitelj (vernikom znan po imenu Sanjam), čaka na avto, ki ga bo popeljal na srečanje z verniki.

Tovariš Bogdanov se sprašuje, ali bo imel dovolj časa, da bo svojo srajco s cvetličnim vzorcem in sandale (prijazno darilo Instituta za sociologijo v Kalkuti) zamenjal za priložnosti ustrežnejše oblačilo.

Sanjam, oblečen v londonskem poletju primeren tanek površnik in konfekcijsko obleko (ki jo je kupil v Tokiju, da ga dvatisoč vernikov, ki so ga želeli pospremiti na pot, ne bi prepoznalo), upa, da se njegova cvetlična halja v kovčku ne bo pomečkala. Črni mercedes, ki že drugič zapelje mimo, se ustavi pred tovarišem Bogdanovim. Vrata se odpro in iz avtomobila stopi ženska, oblečena v ohlapno belo bombažno haljo. Iztegne roko, nohtov nima nalakiranih: »Sanjam?«

»Še kar dobro, hvala.« Bogdanovu se to zdi še najvarnejši odgovor na vprašanje, ki ga ne razume.

»Norah Sweeney,« reče ženska v belem. Besedi spet zvenita tuje, toda ne neprijazno. Bogdanov po balkansko iztegne roko: »Bogdanov.«

Ko se vrata avtomobila zapro, in ko ima Učitelja varno na svoji levi, ženska v belem spoštljivo ponovi besedo: »Bogdanov.« In tvega vprašanje: »Kaj pa to pomeni?«

»Torej ...,« zaradi svoje marksistično-leninistične izobrazbe je Bogdanov v zadregi: »v mojem jeziku, bolgarščini, pomeni ‚dan od Boga‘. V imenu je ‚Bog‘ in ...«

»Dan od Boga ... Kako lep pozdrav!« Ženska v belem gleda Učitelja (denar za letalsko vozovnico iz Tokija so zbrali verniki). »Upam, da zaradi poleta niste preveč utrujeni za pogovor z verniki?« Bogdanov govori angleščino. Trdno angleščino, ki se je kalila in oblikovala v vročini kongresov o pogojih dela v jeklarski industriji. V Dortmundu, Oslu, Varšavi in Marseillu. Že večkrat je »nagovoril kolege«, to je res, toda še nikoli se ni pogovarjal z verniki. »Ne. Nisem preveč utrujen ...« Nehote se mu spahne, njegova sapa ima vonj po viskiju.

»Učitelj, vas lahko nekaj vprašam?«

Učitelj? Ponavadi so ga naslavljali s profesorjem in enkrat po pomoti (v Dresdnu) z doktorjem, nikoli pa z učiteljem. Toda Angleži so tako vljuden narod ...

»Seveda.«

»V svojih Delih ste zapisali ...«

V črnem mercedesu Sanjam prav tako odgovarja na vprašanja. Odposlanec vernikov, ki sedi ob njem, je odprt mož po imenu Fletcher: na svojstven način Učitelja nagovarja s ‚profesorjem‘. Toda po sestankih z verniki po vsem svetu je Sanjam vaje vseh mogočih skrivnostnih nazivov. In najrazličnejših vprašanj. Ve, da je na svetu veliko vprašanj, toda odgovoriti je moč le na nekatera.

»Upam, da niste preveč utrujeni za sestanek s kolegi, profesor?«

»Utrujen? Utrujenost prebiva v človekovih mislih.«

»Ja, najbrž res ... Spraševali smo se, če se boste dotaknili vprašanja delavskega nadzora na proizvodni ravni, profesor.«

»Nadzora? ... Koga pa naj nadzorujemo?«

»V mislih sem imel le mehanizme nadzora nad proizvodnjo.«

»Na svetu so sile, ki jih ne more nadzorovati nobena človeška institucija.« Sanjam se nasmehne, njegov obraz ozari nasmešek miru. Trenutno še ničesar ne razume, razumel bo pozneje, ko se bo zdramil njegov Duh.

Mercedes se ustavi v elegantnem polkrogu. Ljudje se drenjajo na pločniku in stopnicah, ki vodijo v eno od s stebri ozaljšanih stavb. Hiša je prelepa

za Institut za sociologijo. Na bolgarski ambasadi v Kalkuti so profesorja Bogdanova opozorili, naj bo pripravljen na zadržanost, morda celo sovražnost kapitalističnih kolegov. Toda sociologi, ki ga pozdravljajo s pločnika, so vse prej kot sovražni. Ko se Bogdanov vzpne po stopnicah, mu pod noge mečejo cvetje, zrak napolnijo omamne vonjave, privlačne mlade sociologinje v ohlapnih bombažnih haljah se stegujejo, da bi se ga dotaknile.

»Mislim, da bi jih morali pozdraviti,« zašepeta ženska v belem. Bogdanov dvigne desnico; s tako kretnjo množice pozdravijo politični voditelji, ko sestopajo z Aeroflotovih letal. Sociologi mu pomahajo v pozdrav.

»Želite meditirati, Učitelj?«

»Meditirati? Ja, seveda!« Nazadnje je šel na stranišče v Atenah. Soba za meditacijo je prazna; v njej ni niti umivalnika niti papirnatih brisač. Profesor Bogdanov ravno opazuje kanal pod odprtim oknom, ko se vrne ženska v belem. »Verniki so zbrani.« Verniki so zbrani – na tleh. Bogdanov se ozira za kakim znanim predmetom: stolom, mizo, mikrofonom, vrčem vode. Ničesar ni. Nobenega sivega sukničča, značke na zavihku, beležnice ali obilnega trebuha. V kolenih Bogdanova škrtne, ko sede in prekriža noge. Sobo napolni dim, podoben dimu kadil v katedrali Aleksandra Nevskega (toda to je bilo še pred vojno). Bogdanov se prepozno spomni, da so njegovi zapiski še vedno v torbi v prtljažniku mercedesa, mercedes pa je odpeljal.

»Učitelja poznamo vsi, tudi tisti, ki ga ne poznamo. Učitelj bo spregovoril.«

»Tovarišice in tovariši, spoštovani kolegi. V čast mi je, da lahko nagovorim tako izbrano občinstvo. Rad bi spregovoril o najnovejših rezultatih debat med delavci in vodstvom v industrijskem sektorju. V glavnem se bom osredotočil na problem sodelovanja posameznikov v procesu odločanja ... «

Vajen domačnosti templjev vernikov v Evropi, Ameriki in Aziji, je Učitelj presenečen nad strogostjo in enostavnostjo zgradbe, v katero ga peljejo. In nad sprejemom. Na stadionu Sioux v Cincinnatiju ga je s hvalnico miru pozdravilo dvanajst tisoč vernikov, olimpijski stadion v Melbournu je bil okrašen z vrtnicami, v Osaki so na nosilih odnesli sedemsto vzklikajočih ranjencev. V tej dvorani ni nobenega petja, nobenih rož, nobenega kadila, nobenih luči (razen električnih lestencev). Vernikov je izredno malo, praznih stolov veliko. In soba za meditacijo (ki jo tukaj imenujejo ‚soba za počitek‘) je neoseben, s keramičnimi ploščicami obložen prostor.

»Občinstvo vas že čaka, profesor. Prosim, postavite se za mikrofon na desni, tale tukaj namreč ne dela.«

»Prav.«

»Vesel sem, da vas lahko v tolikšnem številu pozdravim na prvem predavanju priznanih tujih kolegov. Vem, da našega nocojšnjega gosta ni treba posebej predstavljati, zato mu prepuščam mikrofon.«

Sanjam vdihne, čakajoč, da Duh v njem prebudi besede. »Med vas ne prihajam kot učitelj, temveč kot učenec. Ne želim vas učiti, temveč bi se rad učil od vas. Ne želim jemati, temveč dajati. Kaj vam lahko dam? Ne morem vam dati denarja. Ne morem vam dati sreče. Ne morem vam dati uspeha. Nekaj pa vam lahko dam, in to je duševni mir.« Učitelj zapre oči, kajti Besede morajo zazveneti v negibnosti.

»Ali ste na tej točki pričakovali vprašanja, profesor?«

»Ko se porodi Vprašanje, ga je treba zastaviti – in morda nanj odgovoriti.«

»No, da bo stvar stekla, v eni svojih knjig ste zapisali, da je storilnost odvisna od mnogih dejavnikov. Lahko kaj poveste o tem?«

Učitelj vdihne. Če so besede vernikov zamegljene in nejasne, je to zato, ker so vode Duha kalne in motne. Besede so blato, ki se mora zbistriti.

»Kar je zapisano, so le besede. Tisti, ki razume samo besede, ne razume ničesar ... Kaj so tiste stvari, o katerih govorimo?«

»Ja ... Razumem ... Toda upali smo, da boste stvari razjasnili, profesor.«

»Razjasniti. Narediti jasno. Očistiti. Zbistriti ... Nekoč sem poznal moža, ki je iskal Resnico. Dejal sem mu: V hišo lahko prineseš kamen, ga položiš na polico in vsak dan predenj položiš svežih rož. Čez nekaj dni bo kamen dobil pomen. Duh lahko pripiše pomen vsaki stvari, toda ta pomen je brez pomena ...«

Bogdanov zajame sapo; zrak je gost od dima. Upa, da ga bo kdo prekinil z vprašanjem, glavo ima težko zaradi viskija in napora, ker mora pred toliko ljudmi toliko časa govoriti angleško. Morda bi se moral izogniti vprašanju iniciative, motivacije in nagrajevanja in nadaljevati z ...

»Učitelj, zapisali ste, da so besede blato v čisti vodi Duha. Lahko, prosim, razložite?«

Bogdanov se ne spominja. Toda tega je že vajen. Prevajalci člankov pogosto ne vedo ničesar o jeklarstvu, proizvodnji, kaljenju in delovnih odnosih.

»To je odvisno ...« zazre se naravnost v bradača, ki je postavil vprašanje. »To je odvisno od tega, kako gledamo na stvar.«

Tišina. Mladi sociolog se zamisli in ponovno vpraša:

»Kaj pa kamen in rože?«

Blato? Voda? Kamen? Rože? Bogdanov pogleda žensko v belem. Vide ti je, kot da tudi ona pričakuje odgovor. Rože? Aha, najbrž rž. »Ja. Ja, seveda. Mislite mojo analizo škodljivih učinkov na bruto narodni proizvod, kadar industrija še naprej uporablja zastarele in dotrajane stroje. Navedel sem konkreten primer mlina v Plovdivu, kjer so rž še zmeraj mleli z mlinskimi kamni na vodni pogon ...«

Sanjam, močno utrujen, pogleda na uro vernika Fletcherja: 18.15. Čas seveda ni pomemben, toda ko je Duh utrujen ...

»Profesor, bi lahko, prosim, povedali kaj več o vprašanju individualnih pobud in motivacije ter njihovih učinkov na storilnost?«

»Motivacija, prijatelj moj, mora priti od znotraj, ne od zunaj.«

»Torej namigujete, da bi morali delavci sami dajati pobude, in da jih ne bi smel vsiljevati državni aparat?«

»Le kdo sem jaz, da bi namigoval? Le kdo smo mi, da bi vsiljevali?«

Sanjam vidi, da njegove besede prodirajo globoko v duše vernikov, in na njihovih obrazih zagleda žar, ki ga prej ni bilo.

»To bi torej pomenilo, profesor, da nasprotujete državnemu vmešavanju v odločanje?«

»Tako je, prijatelj, nasprotujem slehernemu vmešavanju.«

Bogdanov pogleda na svojo zapestno uro: 18.20. Čeprav je utrujen, lahko vidi, da je njegov govor naletel na ugoden sprejem. V svoji utrujenosti se zaveda, da je zdaj pravi trenutek, da konča. »Tovarišice in tovariši, zahvaljujem se vam za pozornost. Bilo mi je v čast in zadovoljstvo, da sem se lahko pogovarjal z vami. Upam in verjamem, da bo naš današnji sestanek začetek dolgega in plodnega sodelovanja tistih med nami po vsem svetu, ki jih povezuje skupna potreba po odprtem dialogu in izmenjavi.«

Sanjam vstane. Nagonsko čuti, da na tem srečanju vernikov ni treba zapeti hvalnice miru. Odšel bo mirno, tako kot je bil prišel:

»Prijatelji, zahvaljujem se vam za pozornost. Ganiło me je, da sem lahko prisluhnil vašim besedam in svoje besede delil z vami. Verjamem, da bodo naše besede – in naše misli – obrodile sadove po vsem svetu med vsemi tistimi, ki jih povezuje potreba po odprtem govorjenju ... in skupnih mislih.«

V pritličju hotela Westbourne dva moška srednjih let sedita na velikem kavču v kotu.

Bogdanov počasi pije viski in zdi se, da se mu vračajo moči. Vesel je, da je bil dovolj odločen, da je po predavanju zavrnil kozarec korenčkovega soka, ki mu ga je ponudil gostitelj.

Sanjam z majhnimi požirki pije rum. Samo globoko verni vedo za njegovo vero v krepčilno moč ruma. Eden od takih je moral biti na srečanju, ker so mu ob koncu namesto običajnega korenčkovega soka ponudili šeri. Toda šeri ni isto kot rum, poleg tega pa je bil preveč utrujen, da bi ga sprejel.

»Ste tukaj poslovno?« Bogdanov spregovori prvi.

Sanjam sreba rum in razmišlja. Nato reče: »Ne. Recimo, da navezujem stike.« Odpije požirek. »Pa vi?«

»Hja ... tudi jaz.«

DEKLE NA POSTAJALIŠČU VAPORETTA

V leseni kabini, ki se je pozibavala na kanalu Grande, na postajališču proge 3, sta bila le dva čakajoča. Ura je bila sedem in ljudje so bili v glavnem že doma. Na leseni klopi blizu vhoda je sedel duhovnik in bral Sveto pismo – ali pa se vsaj trudil brati, ker je sleherni valček zazibal in stresel kabino. Dekle, ki je pravkar vstopila, je še stala in se ozirala okrog sebe, kot da nima kam sesti v prazni kabini. Duhovnik ni dvignil pogleda. Bilo je videti, kot da se jo sramuje opaziti. Otresla si je koder črnih las z obraza in mu sedla naproti na drugem koncu kabine.

Vaporetto je imel zamudo. Dekle je iz torbe potegnila izvod *L'Epoca*. Za vsako stran, ki jo je obrnil duhovnik, jih je ona obrnila pet. Le kako se lahko zbere, ko pa se kabina kar naprej pozibava, se je razdraženo spraševala. Zakaj se pretvarja, da bere, se je spraševal duhovnik. Mlada je, mnogo premlada, da bi se skoncentrirala.

V reviji ni bilo ničesar, kar bilo pritegnilo njeno pozornost, razen velike fotografije Marcella Mastroniannija, ki si jo je razširila na kolenih in jo preučevala, kot da bi bila slika iz galerije. Duhovnik je obrnil stran. Dekle je vstala, se sprehodila do vhoda in se razgledovala po kanalu. Vaporetta ni bilo videti. Obrnila se je, in duhovnik si je poravnal haljo, kakor v strahu, da bi utegnila videti pas gole kože med nogavicami in haljo. Kabina se je še močnejše stresla, ko se je obnjo zadel velik val. Dekle je pobrala torbo, duhovnik pa je zaprl Sveto pismo. Na drugi strani se je ustavil vaporetto.

»Prihaja.« Ni ga pogledala, ko je spregovorila. Duhovnik je skrbno pobral svoj klobuk in se ji pridružil pri vrvi.

»Ne, ta na žalost ni naš. Ekspresni je. Tukaj se ne ustavi.« Opazila je, da je mlad, niti trideset jih še ni imel, govoril pa je resno kot človek srednjih let. Morda pa bi rad bil kardinal, je pomislila.

»Danes pa res zamuja.« Zelela ga je pripraviti k pogovoru.

»Ja ... « Ni vedel, kako naj nadaljuje.

»Kaj berete?« je nenadoma vprašala in se obrnila k njemu.

»Psalme.« Pokazal ji je platnice knjige, kot da bi se bal, da mu ne bo verjela.

»Bi radi brali tole?« Izzivalno mu je pomolila svojo revijo.

»Vaporetto bo vsak hip tukaj.«

»Ne želite brati moje revije?« je otročje hlinila užaljenost. Duhovnik se je samo nasmehnil. Se je norčevala iz njega? Ni bil čisto prepričan. Nič očitačjega ni bilo v njenem glasu. Pravkar sta oba mislila sesti, ko se je ob lesenem pomolu ustavil vaporetto. Nekdo je ovil vrv okoli stebrička in trije potniki so stopili na zibajoča se tla kabine. Duhovnik je vljudno čakal na dekle, ona pa se je pomaknila nazaj. Morda je mislila, da bo izstopilo še več ljudi.

Sprevodnik je že odvezoval vrv, ko sta oba skupaj stekla naprej in se na krovu zaletela drug v drugega.

»Oprostite, mislil sem, da boste vstopili prvi,« se je opravičil.

»Jaz sem kriva, oče.« Znova se je vprašal, če se norčuje iz njega, da mu pravi »oče«. Skupaj sta sedla, trzaj vaporetta ju je vrgel na isto klop.

»Pozabili ste revijo.«

»A res ...« Ozrla se je na klop, vendar je tam pod sončnimi očali ležala le njena črna torba. »Škoda. Verjetno sem jo odložila, tik preden je prišel vaporetto. Še sreča, da vi niste pozabili Svetega pisma.«

»Doma imam še eno.«

»Gotovo, da imate, prepričana sem, da jih imate doma cel kup. Hotela sem le reči, da bi bila večja škoda.«

»Vsak teden berete *L'Epoco*?«

»Ponavadi. Najraje si jo prihranim za po večerji. Zato je nisem hotela prebrati na postaji, vendar pa se nisem mogla upreti, da je ne bi vsaj prelistala.«

Vaporetto je ustavil na končni postaji. Vstala sta, vendar tokrat ni čakala na duhovnika. Pokimala mu je in se napotila proč. Previdno jo je prijel za rokav. »Oprostite, signorina. Nekako krivega se počutim zaradi vaše revije.« Nasmehnila se je njegovi resnosti. Nekaj je iskal po halji in mrmral. »Človeška nečimrnost je grozna stvar.« Nekje izpod halje je izvlekel kup prepog-njenega papirja. »Nečimrnost je strašen greh,« ji je pomolil zvitek. Odprla ga je. Bil je izvod *L'Epoce*.

»Tudi vi berete *L'Epoco*!«

»Ponavadi ne, toda na strani 29 boste našli članek *Cerkev in država*. Jaz sem ga napisal.« Duhovnik je zardel in odhitel, ne da bi se bil poslovil.

Prevod Lili Potpara